

Zweedse

PRIMARE R15, SC15, I15 MM, CD15 PRISMA

aanpak

Vanuit zijn thuisbasis in Malmö is Primare al een tijdje bezig met de wereld te veroveren. Een van de bijzondere aspecten van het Zweedse merk is zijn flexibele kijk op wat een muzieksysteem juist kan zijn. In deze test bekijken we daarom nagenoeg alle modellen uit de 15 Series, zowel vanuit de optiek van de analoge lover als van de streamingfanaat.

In een eerder nummer namen we al een uitgebreide kijk naar de Primare SC15-voorversterker uit de 15 Series. Het doel: kennis te maken met de pluspunten van de WiSA-technologie die luidsprekerkabels vervangt. In die test onderzochten we een zeer huiskamervriendelijk muzieksysteem waarbij het Primare-toestel draadloos in hoge kwaliteit en lossless audio stuurde naar actieve speakers van het Deense System Audio. Of hoe je met een doos en twee luidsprekers iets heel hoogwaardigs kunt krijgen, helemaal op de maat van de moderne muziekliefhebber die zo weinig mogelijk apparatuur in

zijn leefruimtes wil zien verschijnen. In deze review gooien we het over een andere boeg. De SC15 die we eerder bekeken is deel van Primare's 15 Series, een hele familie van compacte hifi-apparaten die als voorname kenmerk een bescheiden formaat bezitten. Ook huiskamervriendelijk dus, maar wel net iets flexibeler dan een WiSA-systeem. De 15 Series omvat immers betrekkelijk veel modellen, zodat iedereen wel een systeem kan bouwen dat bij zijn noden past. Als je echt wil gaan voor een ééndoos-oplossing, dan kom je bij de i15 Prisma uit. Die geïntegreerde versterker met ingebouwde

streaming via Primare's Prisma-platform heeft eigenlijk enkel twee passieve luidsprekers nodig om muziek te spelen. Het is een knap ding, en ook twee jaar geleden winnaar van een EISA Award. Voor deze test kiezen we echter de i15 MM, een volledige analoge versterker met MM-phonovoorversterker ingebouwd. Al hebben we dat laatste onderdeel niet echt nodig, want we opteren om de Primare-versterker aan te vullen met de R15. Dit is een zeer volledige phono-voorversterker met alle toeters en bellen. Een CD15 is het derde onderdeel in onze Primare-systeemtest. De CD15 is - zoals de naam

►NEXT

nogal expliciet aangeeft - een cd-speler. Ongewoner is dat het toestel ook een Prisma-module aan boord heeft. Hierdoor dubbelt het als streamer. Met één apparaat doe je dus meer dan verwacht. En dat past helemaal bij die focus op 'lagom' (lees: precies wat nodig is) die de Zweden graag hanteren.

Andere opties

We hebben dus bepaalde keuzes gemaakt bij ons testsysteem. Maar het kan ook anders. Wie niet houdt van het idee van een cd-speler met ingebouwde DAC of een streaming-gedeelte, kan opteren voor de DD15. Dit is een toegewijde cd-transport met enkel digitale outputs. Te verbinden aan een geïntegreerde versterker met digitale ingangen of een DAC, met andere woorden. Wil je enkel streamen en ben je niet van plan om nog ooit die zilveren schijfjes boven te halen? Dan is de SC15 een interessantere keuze. Het is een toegewijde netwerkspeler en streaming, maar ook een DAC op basis van de AKM AK4490. Je kunt opslag rechtstreeks aansluiten of een computer via een USB klasse B-kabel.

Alle 15 Series-toestellen worden gekenmerkt door een kleinere voetafdruk, al blijven ze wel betrekkelijk diep. Dat is echter niet zo erg, want de hoogte is beperkt (circa 7 cm, inclusief voetjes)

en de Primare-toestellen zijn ook niet bijzonder breed (circa 35 cm). Zet ze op een meubel en de apparaten vallen niet echt op.

De eigenzinnige afwerking helpt ook om deze compacte hifi-toestellen wat extra klasse te geven. Typisch aan Primare is het zwevend voorpaneel, dat losgekoppeld lijkt van de behuizing. Het stelt niet zo veel voor in termen van design, maar geeft de Primare-apparaten toch een heel eigen smooel. Ook de solide bouwkwiteit en gebruikte materialen geven veel vertrouwen. Alle 15 Series-onderdelen zijn beschikbaar in een mat gezandstraald zwart dat van dichtbij een heel eigen karakter etaleert en een opvallendere zilverkleur die onze

persoonlijke favoriet is. Bij de zilveren uitvoering is enkel het voorpaneel die kleur, de rest van de behuizing is zwart. Contrast is hip.

Interieurvriendelijk

Waarom zijn die 15 Series-toestellen compacter? Het juiste antwoord is natuurlijk omdat de meeste mensen kleinere toestellen willen, niet gigantische hifi-apparaten die een hele kast of tv-meubel overnemen. Maar een ander antwoord is ook: "Omdat het kan". Primare is een grote voorstander van klasse D, specifiek van de Ultra Fast Power Device- of UFPD-technologie. Dit is een analoge versterkingstechniek die zeer efficiënt is (90 procent plus) omdat het gebaseerd is op pulse-width modulation. Het weinige verlies zorgt voor een geringe warmteontwikkeling, waardoor er geen immense koelvinnen nodig zijn. Wat dat betekent merken we pas goed als we de Primare i15 op onze testbank plaatsen naast de Musical Fidelity M8xi. Uiteraard is die Musical Fidelity een heel ander beest, maar de keuze voor klasse AB betekent dat dit monster meer dan veertig kilogram weegt en langs de buitenkant beschikt over immense koelvinnen. Oogt cool voor audiofielen, maar de slanke Primare past wel in meer leefruimtes.

De UFPD-technologie is niet enkel efficiënt qua stroomverbruik, het is ook heel goed in het voorkomen van vervorming. De eigenschappen van de speaker of de aard van het audiosignaal zouden weinig impact hebben hierop, waardoor

deze klasse D-techniek een heel zuivere versterking kan leveren. Het technische verhaal achter de versterking in de i15 (en andere Primare-toestellen) houdt steek en levert in de praktijk ook het voorspelde resultaat op. De strakke timing die beloofd wordt, wordt ook effectief geleverd, wat zich uit in een goed gedefinieerd laag en veel details die zich losmaken van de Rubicon 2-speakers die we samen met de Primare-speakers hebben opgesteld.

Net hiervoor hebben we met dezelfde luidsprekers de gloednieuwe NAD M33 getest (zie in het vorige magazine). Hoewel dat ook een klasse D-toestel is, gaat het daar om een andere manier van versterken (en ook een potentieel betere versterker). De i15 komt als iets oervriendelijker en minder kritisch over; het is minder transparant en iets meer warmer gekleurd, waardoor de Primare iets verdraagzamer is ten opzichte van minder bronmateriaal. We streamen bijvoorbeeld over Spotify het supersnelle *Life of a Hustler* van Adrien Younge, van de Black Dynamite-blaxploitationfilm, en het funky karakter rolt uit die Deense speakers op meeslepende, exuberante manier zonder dat je denkt dat er iets scheelt of ontbreekt.

Voor vinylista's

Platenspelers hebben hun trouwe publiek. Aan de onderkant van de markt vind je draaitafels met een eigen ingebouwde phonoversterker, maar mik je hoger dan eindig je met een speler die een stil signaal aflevert. Dat signaal

moet je naar een phono-voorversterker sturen of naar een versterker met een toegewijde phono-ingang. De meeste hifi-liefhebbers zullen wellicht voor die laatste optie kiezen, wat ook binnen die 15 Series kan met de i15 MM. De R15 is echter duidelijk bedoeld voor de overtuigde vinylista. De geschiedenis van vinyl zijnde wat het is, is er nu eenmaal veel variatie qua types cartridge. De R15 vangt die diversiteit op door je veel instelmogelijkheden te geven zodat je de voortrap kunt afstemmen op je cartridge. Dat kan via een aantal knoppen en dip-switches (die je wellicht maar zelden van positie gaat veranderen) achterop het apparaat. Omdat de R15 als afgeleide van de grotere R35 nagenoeg alle cartridges moet aankunnen, vind je het nodige om te schakelen tussen MM en MC, en kun je de gain, de capaciteit en weerstand instellen. Dit per kanaal, al ga je wellicht links en rechts dezelfde keuzes willen maken. Een naar keuze in- of uit te schakelen subsonische filter ontbreekt uiteraard ook niet. Voor onze draaitafel - een ELAC Miracord 90 met een vermomde Audio-Technica AT440MLb-cartridge - bleken de standaardinstellingen al behoorlijk juist te staan, zodat we snel naar onze platen konden luisteren. Wel eerst de aan/uit-knop vinden... Dat bleek wat moeilijker dan verwacht, omdat het op sluwe wijze verstopt zich in het grote geëtste Primare-logo aan de voorkant. Duw je op het blokje in het midden, dan licht een klein driehoekje op dat deel van het logo vormt. Een mooie toets, pardon the pun!

We testen niet ongelooflijk vaak vinylapparatuur, maar kunnen de R15 wel vergelijken met de goedkope NAD PP 2e die we normaal bij een Pro-Ject-draaitafel in de woonkamer gebruiken en de digitaliserende phono-voorversterker in de NAD C 568. Het zal niet verbazen dat de R15 aanzienlijk beter presteert, waardoor de fraaie The Lost Recordings-opname van Thelonious Monk in Rotterdam 1967 (een prijzige uitgave van Fundamenta en Devialet) op heel knappe wijze in onze luisterkamer weerklinkt. De R15 haalt het maximum uit de opname en cartridge, zodat de drumsolo van Ben Riley dynamisch wordt gebracht, met alle subtiele, natuurlijk klinkende aanslagen op de cymbalen. Echt heel mooi, en ook heel dicht bij de phono-ingang van onze Devialet Expert 220 Pro.

Gitzwarte versterking

Het is bij het beluisteren van een heel ander album, 'Our Pathetic Age' van DJ Shadow, dat het gehele systeem zijn sterkste kant toont. De gelijknamige track is meteen de laatste op het album, en combineert vrij klassieke beats en (voor DJ Shadow z'n doen weinig) samples met de magistrale stem van Samuel Herring. Als we deze track beluisteren op vinyl via de R15 en daarna nog eens via de Prisma-functie op CD15, dan is de vinylversie heel authentiek maar bij de lossless FLAC-versie via Qobuz klinkt alles nog beter samen zodat dit nummer heel strak wordt gebracht. De track speelt af tegen **NEXT**

een zeer stille achtergrond, waardoor de stem van Herring op zijn eigen in de ruimte staat en de lichtje synthesizersamples door de kamer zweven. Een hele mooie prestatie, en die i15 lijkt bovendien geen problemen te hebben om de Dali Rubicon 2's die we voor deze test hebben ingeschakeld voor te sturen naar de hoogste volumes. Voorsturen is ook het woord waar we aan denken als we luisteren naar 'Bogatyr' van We Lost The Sea. Postrock op zijn Australisch, een beetje zoals Mogwai, maar dan van warmere oorden. De i15 is een geweldige motor voor muziek zoals dit. Een van de troeven van de 15 Series is ook hoe streaming op een niet opdringerige maar toch nuttige wijze is ingebakken. Je kunt met een i15 en R15 volledig voor vinyl kiezen, maar via de CD15 of SC15 heb je daarnaast fraaie streamingopties via Prisma. Prisma is in essentie Primare's streamingplatform dat zowel Chromecast als Airplay omhelsd. Er is een eigen Primare Prisma-app, maar je hoeft die niet te gebruiken. Het is handig om eigen muziekbestanden af te spelen - of je gebruikt een DLNA-alternatief

zoals BubbleUPnP of Glider. Luister je naar streaming, dan kun je via de app van de meeste diensten cast of Airplay inzetten. Let wel, om Chromecast te gebruiken moet je wel eerst de CD15 of SC15 instellen via Google Home. Spotify-gebruikers moeten dat niet doen, want de Prisma-compatibele toestellen zijn Spotify Connect-compatibel en verschijnen automatisch in de app van de streamingdienst. Wie voor Roon kiest, zal voorlopig Chromecast of Airplay moeten gebruiken. Binnenkort verschijnt er echter een update zodat Prisma-toestellen Roon Ready worden en dus via RAAT een stream ontvangen. Hierdoor wordt het streamen van hi-res-materiaal net iets makkelijker.

Conclusie

De 15 Series is een interessante verschijning in het hifi-landschap. In zekere zin is het helemaal traditioneel. Een muzieksysteem dat bestaat uit meerdere toestellen, de meeste met een gespecialiseerde functie, dat is hifi anno 1980? Toch is het net weer iets anders dan je zou verwachten. De compacte afmetingen en de luxe afwer-

king maken de Primare-toestellen heel interieurvriendelijk en modern. Kleine details versterken die indruk. Denk aan het OLED-scherm en de behuizing die de bekabeling uit het zicht houdt. De enkele remote die alles bedient. De slimme streamingfuncties, maar ook de opties voor vinyllovers. Als een geheel klopt de 15 Series helemaal.

Kijken we naar individuele onderdelen, dan zijn zowel de SC15 als CD15 veelzijdige componenten die een ruime functionaliteit combineren met een prima klank. De SC15 in het bijzonder kan veel en kan in combinatie met WiSA-speakers zelfs een volledig muzieksysteem zijn. Maar ook in de context van een traditioneler muzieksysteem met de i15 als versterker heeft het veel te bieden. De CD15 is dan weer één doos die zowel cd's afspeelt als streamt. Het biedt een hoogwaardig maar toch compacte manier om snel naar Spotify te luisteren en toch ook die oude cd-collectie te blijven draaien. De i15 is ondanks zijn kleinere afmetingen een potige versterker die een prima klasse D-techniek inzet om muziek op een ontspannen en aangename manier af te spelen. Je zou het niet denken als je de i15 ziet, maar deze Zweedse versterker barst van het talent.

Jamie Biesemans

PRIJZEN	
PRIMARE R15 €	€ 999,-
PRIMARE SC15	€ 1.499,-
PRIMARE I15 MM	€ 1.499,-
PRIMARE CD15 PRISMA	€ 1.799,-

PRIMARE, WWW.PRIMARE.NET
 IMPORTEUR: PAI AUDIO VIDEO
 E-MAIL: INFORMATIE@PAI-AUDIOVIDEO.NL
 WWW.PAI-AUDIOVIDEO.NL